

Ulusal Kültürel Miras

BİRLİK İÇİNDE ÇOKLUK



T.C.

Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü



T.C
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

Ortak Kültürel Miras
BİRLİK İÇİNDE ÇOKLUK
Sergisi

15 Eylül 2009-11 Ekim 2009
Türk İslam Eserleri Müzesi
İbrahim Paşa Sarayı, Sultanahmet-İstanbul
ISBN 978-975-17-3447-1

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. İDRİS BOSTAN (İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı)
Prof. Dr. MEHMET ÇELİK (Celal Bayar Üniversitesi, Tarih)
Prof. Dr. KEMAL YAVUZ (İstanbul Üniversitesi Edebiyat)
Prof. Dr. ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN (İstanbul Üniversitesi, Latin Dilleri)
Dr. NUH ARSLANTAŞ (Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi)

YÜRÜTME EKİBİ

Doç. Dr. AYTEKİN YILMAZ (Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürü)
SEMRA ATINÇ (Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdür Yardımcısı)
EROL SÖNMEZ (Kütüphane Hizmetleri Daire Başkanı)
AYDA PERÇİN (Yazma ve Nadir Eserler Şube Müdürü)
ŞULE AYGÜN (Kültür ve Turizm Uzman Yardımcısı)
ABDULNASİR SÜT (Kültür ve Turizm Uzman Yardımcısı)

SANAT DANIŞMANI GÜROL SÖZEN

SERĞİ GRAFİKLERİ VE KATALOG TASARIMI ERKAL YAVI

FOTOĞRAFLAR BAHADIR TAŞKIN

EDİTÖR CELAL ÜSTER

SERĞİ FOTOĞRAFLARI UYGULAMA ZEKÂİ DEMİR (Diagonal)

SERĞİ, KATALOG, KOORDİNASYON ve YAPIM
KORPUS KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK
Hüsrev Gerede Cad. Soydan Apt. 102/4 Teşvikiye-İstanbul
Tel: 0212 236 71 61 Faks: 0212 227 71 94
info@korus.com.tr

BASKI ve GILT
PROMAT BASIM YAYIN SAN. VE TİC. A.Ş.
Sanayi Mah. 1673. Sok. No: 32 Esenyurt, Büyükkçekmece - İstanbul
Tel: 0212 622 63 63 - 0212 605 07 98
www.promat.com.tr

TEŞEKKÜR

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
Türk İslam Eserleri Müzesi
Atılım Üniversitesi
500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi
Süryani Metropolitliği
İstanbul Ermeni Patrikhanesi
İstanbul Fener Rum Patrikhanesi
Topkapı Sarayı Müzesi
Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Millet Yazma Eser Kütüphanesi
Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi
İstanbul Arkeoloji Müzesi
İstanbul Atatürk Kitaplığı
İstanbul Üniversitesi (Merkez Kütüphanesi
ve Felsefe Seminer kitaplığı)
Boğaziçi Üniversitesi (Kandilli Rasathanesi)
Ayasofya Müzesi
Manisa İl Halk Kütüphanesi
Kastamonu İl Halk Kütüphanesi
Sivas Ziyabey Yazma Eser Kütüphanesi
Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi
Ankara Etnografya Müzesi
Antalya Müzesi
İzmir Tire Necip Paşa Kütüphanesi
Tel Aviv Kültür ve Tanıtma Müşavirliği
Berlin Kültür ve Tanıtma Müşavirliği
Roma Kültür ve Tanıtma Müşavirliği
Varşova Kültür ve Tanıtma Müşavirliği
Lahey Kültür ve Tanıtma Müşavirliği
Tahran Kültür ve Tanıtma Müşavirliği
Newyork Kültür ve Tanıtma Müşavirliği
Paris Kültür ve Tanıtma Müşavirliği
Londra Kültür ve Tanıtma Müşavirliği



ATILIM
Üniversitesi
Katkılarıyla

EDEBİYATTA KÜLTÜREL MİRAS

*Prof. Dr. Kemal Yavuz**

Edebi eserlere hayat veren birlik, güzellik, aynılık, sevgi vb. konular tüm medeniyetleri etkileyen, her kültürün kendi motifleri ile bezeyerek meydana getirdiği ortak anlatılardır. Bu evrensel niteliği dolayısıyla her bir eser bir diğeri için ilham kaynağı olmuş ve bu etkileşim ile farklı kültürlere ait kimi eserler ortak kültürel mirasımız olarak koruma altına alınmışlardır.

Bu doğrultuda Medeniyetler İttifakı Projesi çerçevesinde düzenlenen “Birlik İçinde Çokluk: Ortak Kültürel Miras” sergisine dahil edilen edebi eserlerin, farklı kültürel değerlerle etkileşimi ve zenginleşmesi hususunda genel bir bakış sunmak niyetindeyiz.

İslam düşüncesinin yabancı kültürlerden etkilenmesi Farsçadan ve Yunancadan Arapçaya yapılan tercümelemlerle gelişmiştir. Bu tercümelemler doğa bilimleri alanında felsefede oldukça yaygın olmasına rağmen edebi metinlerde o kadar yaygın olmamıştır. Bidpay’ın, diğeri adı ile söylersek Beydaba’nın *Kelile ve Dimne* adlı eseri Arapçaya tercümesi yapılan istisnai birkaç eserin başında gelir. (*Resim 1, 2, 3*) Ta ilk çağlardan beri rengi, kokusu ve bütün sıcaklığı ile zamanları kaplar ve evrensel teması günümüze dek uzanır. Bu eser doğrudan doğruya zamanın hükümdarını uyarmak için yazılmıştır. Kitap, Hint hükümdarı Debşelim zamanında yazılır. Önceleri adalet sahibi olan Debşelim, daha sonra zulüm ve baskı yollarına sapınca ve kötülükler gitgide artınca Bidpay onu uyarmış ve hükümdarın eski haline dönmesine sebep olmuştur. Böylece yazar üzerine düşen görevi yerine getirmiştir.

Bidpay (Beydaba) *Kelile ve Dimne* adlı eserinde aynı bir anlatım yolu tuttu. Gördüğü gibi esere ad olan şahısların biri Kelile, diğeri de Dimne’dir. Bunlar iki çakalın ismidir. İşte Bidpay eserini hayvan masalları şeklinde ortaya koyar ve hükümdarı dolaylı yollardan uyarır. O, hükümdarın bütün eziyetlerine göğüs geren bir yazardır. Ancak sonunda uyanları hedefini bulmuş, kendisi de vezir olmuştur. *Kelile ve Dimne*, başından türlü türlü

hadiseler geçen bir kitap, bir siyasetnamedir. Eserin korunması için ilk teklif kendi yazarından gelir. *Kelile ve Dimne*’nin başka ülkelere özellikle İran’a kaçırılabilceğini düşünen Bidpay, onun hükümdarın hazinesinde saklanmasını istemiş ve eser hazinede koruma altına alınmıştır. Ancak Peygamberin doğduğu zaman hükümdar olan, adaleti ile meşhur İran hükümdarı Nuşinrevan (530-589), eserin varlığından haberdar olur. *Kelile ve Dimne*’yi ele geçirmek ister. Bunun için âlim, erdemler sahibi bir doktor olan ve Hintçeyi çok iyi bilen Berzeveyh’i Hindistan’a gönderir. Berzeveyh görevinin bilincinde bir kişi olarak kendini sevdirebilir, hemen herkesle iyi ilişkiler kurarak hazinedar ile de dost olur. Sonunda fikrini açıklar ve eseri elde eder. Kısa zamanda Pehleviceye çevirerek İran’a döner. Törenlerle karşılanır. Hükümdarın arzusunun yerine getirir. Ayrıca vezir Büzügmihir’in esere bir önsöz yazmasını ister.

İlme, sanata, kültüre çok önem veren ve adaleti ile dillere destan olan Nuşinrevan ayrıca Süryanice, Hintçe ve Yunancadan eserler tercüme ettirir. *Kelile ve Dimne* başta Arapça olmak üzere pek çok dile tercüme edilir. Eserin Arapçaya tercümesini Abdullah İbni Mukaffa yapar. İbni Mukaffa aslen İran Mecüsilerindendir. Sonradan Müslüman olmuş, Arap ve İran kültürünü şahsında birleştirmiş bir zattır.

Kelile ve Dimne’nin Pehlevice çevirisi zamanla kaybolunca, eser bu defa yeniden Arapçadan Farsçaya tercüme edilmiştir. Ayrıca başka dillere de çevrilmiştir. Türk edebiyatındaki tercümesi XIV. yüzyılda Hoca Mesud (Kul Mesud) tarafından yapılmış ve Aydınöğlü Umur Bey’e (1309-1347) sunulmuştur. (Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli, nr. 1897). Fransız fabl yazarı La Fontaine *Kelile ve Dimne*’den yirmiye yakın hikâyeyi kendi eserine almıştır. *Kelile ve Dimne* hikâyelerine Celaleddin-i Rumî gibi düşünürler de eserlerinde yer vermişlerdir. Ayrıca *Envâr-ı Sübeylî* (Süheyl yıldızının ışıkları) ve *Hümâyunnâme* gibi adlarla anılan eser Fransızca, İbranice, İngilizce, Yunanca gibi dillere de tercüme edilmiştir. Eser Ezop, La Fontaine, Mevlana gibi birçok düşünür ve hikâyeciye ilham

* İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bl. Öğr. Görevlisi

رَوَان کشت چون پیش چشمه آمد و نظر در آب افکند جرم ماه
در آب بدید برسید پروزاور گفت آبی مخرطوم برگیر
و روی بشوی و سجد کن خون اسیب مخرطوم او باب رسید
حرکتی در آب ندید آمد پل را جان نمود که ماه می خند



ترسید بازین جست و گفت ای خواجه پروزاور که ماه را
خشم آمد که مزاب بر گرفته گفتاری و لکن زود سجد کن
مبادا که خشم او زیادت شود پس فرمان برداری نمود
و سجد او رد با حمد اتباع و لشکر را انجا بار کشت و نذر

که در کرم

که در کرم ۲ اورون ار کنگل را

1 / KELİLE ve DİMNE,

H.1135/ 1722

21,5 x 14 cm

Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih 3682-1, 335b

Müellifi Beydebâ olan el yazması

kitabın konusu İran edebiyatıdır.

Dili Farsça'dır. Eser 19 satır olarak nesih hat

ile yazılmıştır.

kaynağı olması yönü ile de kültürel etkileşimin en güzel örneklerinden biridir.

Kelile ve Dimne'nin en mühim özelliği devlet idaresi için önemli olan siyasetnamelere ilham kaynağı olmasıdır. Bu açıdan bakınca yazılan siyasetnamelerin de önemi büyüktür. İslam milletlerinde ilk siyasetname Yusuf Has Hacib'in 1069 yılında yazdığı *Kutadgu Bilig*'tir. Nizamülmülk ise bundan sekiz yıl sonra 1077 yılında *Siyerü'l-mülük* adlı *Siyasetname*'sini yazmıştır.

Büyük Selçuklu Devletinin âlim, yapıcı, tecrübeli büyük devlet adamı Nizamülmülk (1018-1092) Alparslan (ö. 1072) ve Melikşah (ö. 1092) zamanlarında otuz yıla yakın vezirlik yapmıştır. Kendisini zamanımıza taşıyan eserlerden biri de yazdığı *Siyasetname* (*Siyerü'l-mülük*) adlı eseridir. Ebu Ali Hasan Nizamülmülk eserini, Melikşah'ın "din ve dünya işlerinin düzgün yürümesi için" devlet işleri bakımından tedbir almak, olup bitenleri öğrenmek ve gerekeni yapmak isteği ile kendi devlet adamlarına eser yazmalarını emretmesi ve bir yarışma açması üzerine yazmıştır.

Bu emir üzerine yarışmaya katılan Nizamülmülk devlet işlerini en geniş şekilde kaleme almış ve bunun nasıl yürümesi gerektiğini elli fasılda işlemiştir. Farsça yazdığı bu eserini padişaha sunan Nizamülmülk eserinde geçmiş hikâyelere yer vermiş, devrinden de bilip gördüklerini anlatmıştır. Ayrıca tecrübeleri ile esere ayrı bir hava verdiği gibi Türk örf ve âdetlerini de yazmıştır. Nizamülmülk'ün anlattığı hikâyeler ilgi çekici ve etkileyicidir. Eser, Prof. Dr. M. Altay Köymen tarafından günümüz Türkçesine çevrilerek aslı ile birlikte Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmıştır.

Türklerde Minyatür geleneğinin Orta Asya'da Uygurlar döneminde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu gelenek daha çok mani dininin etkisi ile şekillenmiş ve Türklerin İslamiyet'i kabul edişleri ile birlikte İslam minyatür sanatına Türklerin katkıları çok büyük olmuştur. Selçukluların Anado-



2 / KELİLE ve DİMNE,

H.1135/ 1722,

21,5 x 14 cm

Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih 3682-1, 279b

Müellifi Beydebâ olan el yazması

kitabın konusu İran edebiyatıdır.

Dili Farsça'dır. Eser 19 satır olarak nesih hat

ile yazılmıştır.

وَصُنُوفِ مَرَاجَاتٍ وَغَيْرَانِ ثَبَتَ كَرْدَنْدِ وَبِرُودِ كَرِ سَطْحِ
 كُونَهَائِ مَعَامَلَاتِ دُنْيَاوِی وَمَعَاشَرَاتِ وَادَابِ وَرِیَاضَا
 وَطَاعَاتِ وَعِبَادَاتِ بَكَاشْتِ وَبِرُسَطْحِ دِرِیْكَرِ نَعْمَاتِ
 وَاصْنَافِ أَصْوَاتِ وَأُیْقَاعِ وَنَقَرَاتِ وَأَزْمَنَهٗ مُتَفَاوِتَهٗ وَتَسَا
 وَحَرَكَاتِ مُتَقَابِرَهٗ وَتَسَاعُدَهٗ وَمَرَاتِبِ أَوْتَادِ وَمَدَارِجِ وَتَرَائِیْبِ
 أَوْزَانِ وَالْحَمَانَ نَشَانَ كَرْدَنْدِ



وَبِرْدِ كِبْرِیْ شِكَا لِ هِنْدِ سِیْ جُونِ مُثَلَّثَاتِ وَمَرَبَعَاتِ وَكَثِیْرَا
 ضَلَا عِ وَمَدُورِ وَمَقْوَسِ وَمُخْنِیْ وَمُسْتَقِمِ بَرِ كَشِیْدِ وَبِرْدِ كِبْرِیْ

نمایند

lu'ya gelişleri ile İslam minyatür sanatında Türk etkisi daha da yoğunlaşmış ve antik kitap tercümelemlerindeki Bizans etkisi ile minyatürlerdeki etkileşim zenginleşmiştir. Bu sayede Geç Antik, Bizans, Türk etkileşimini özümsemiş eserler meydana gelmiştir. *Makâmât-ı Harîrî*, "Harîrî'nin hikâyeleri" bu eserlerdendir. (Resim 4) Aslında "makâme", küçük hikâye anlamına gelir. "makâmât" bunun çokluk şekli olup "makâmeler", yani küçük hikâyeler demektir. Yazarın asıl adı Osman olup, künyesi, Ebu Muhammet'tir. 1054/446 yılında Basra'da doğmuştur. Basra'nın bir ilim merkezi olması onun iyi bir tahsil görmesine yol açmış, bütün hayatını edebiyata ayırmış ve hikâyeleri ile şöhret bulmuştur. Yazdığı *Makâmât* adlı eseri fesahat ve belagatin en güzel ve en dikkat çekici örnekleri durumundadır. Çok çirkin, çok zengin, çok cömert ve ziyadesi ile alçakgönüllü olan Harîrî, makâme denilen hikâyelerinde Haris ibni Hemmam adını kullanır. Bu müstear isim hikâyelerinin ana kahramanlarından biridir. Hikâyelerinin diğer kahramanı ise Ebu Zeyd Sürûcî'dir. Ebuzeyd Sürûcî, yazarın Mescid-i Haram'da karşılaştığı ve hikâyelerinin kahramanını bulduğu bir tiptir. Bu iki şahıs bütün hikâyelerinin asıl kahramanı olarak görülmüştür. Bu durumda hikâye kahramanlarından biri yazarın kendisi Haris ibni Hemmâm, kahraman olarak hep iyiliğe ve güzelliğe yönelen bir tiptir. Buna karşılık Sürûcî, çeşitli kılıklara bürünen, düzenbaz, yalancı, hileci, hırslı, açgözlü, seyyah, dilenci, bazen de vaiz olarak görülen olumsuz bir tiptir. Hikâyeler bu iki kahramanın arasında geçen olaylardan ibarettir. Yazar, hikâyelerinde bu kahramanları buluşturmuş ve anlatmak istediklerini böylece ortaya koymuştur. *Makâmât*, cazip bir eserdir. Çekiciliğini mizaç ve yaratılış itübari ile zıt olan bu şahıslardan alır. Harîrî hikâyelerinde edebî, ahlâkî, felsefî konuları işlediği gibi, alaycı ve yerici konulara da yer vermiş, böylece toplumu yönlendirme tarafına gitmiştir.

Harîrî ilk hikâyelerini yazdığı zaman halife

3 / KELİLE ve DİMNE,
 H.1135/ 1722,
 21,5 x 14 cm
 Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih 3682-1, 473b

Müellifi Beydebâ olan el yazması kitabın konusu İran edebiyatıdır. Dili Farsça'dır. Eser 19 satır olarak nesih hat ile yazılmıştır.

Müsterşitbillah'ın veziri Şerafeddin Ebu Nasr Nuşirevanü'l-Kaşanî (ö. 1137) tarafından çok beğenilir. Vezir, onu hikâye yazmaya teşvik eder. Kırk hikâyeye yazdıktan sonra Bağdat'a gelir. Okuyanlar bu hikâyeleri Harîrî'nin yazamayacağını, bunların başkasına ait olduğunu iddia ederler. Harîrî'ye inanmazlar ve divan kurarak yazarı imtihana çekerler. Harîrî çekingen bir kişi olması sebebi ile divanın huzurunda bir şey yazamaz. Kalkar Basra'ya döner. Fakat hikâyeye yazmaktan vazgeçmez. Tekrar Bağdat'a gelir ve yeniden sınava çekilir. Ancak eski çekingenlikleri üstünden atan yazar bütün sorulara cevap verince herkes parmak ısırır. Eserini bitirince vezir Nuşirevan'a sunar; ondan takdir ve iltifatlar görür. Kendisine ihsanlarda bulunulur.

Makâmât, secili, iç kafiyeyle yer veren bir eserdir. Bunun yanında ayet, hadis, atasözleri ve halk tabirlerine geniş yer verir. Bu bakımdan eserin ifade bolluğu ve sanat yönü ağır basar. İyi ahlakı telkin, ders alma ve hikmete yönlendirme bakımından önem taşır. Başta Batı dilleri olmak üzere pek çok dile çevrilmiş olan *Makâmât*, elli hikâyeden oluşmuştur. Eser son olarak Türkçede Şark İslam Klasikleri, *Makâmât*, Harîrî adı ile, Sabri Sevsevil tarafından tercüme edilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları arasından çıkmıştır.

Southern R. W, "Ortaçağ Avrupasında İslam Algısı" kitabında Cluny Ruhban Okulu'nun papazlarından biri olan Pierre le Venerable tarafından Avrupa'nın Müslümanlık konusundaki cehaletini çöktürmek adına 1141 yılında kendi başkanlığında bir heyet oluşturulduğunu ve bu heyet tarafından *Kısas-ı Enbiyâ* eserinin, *Fabulae Saracenorum* adı altında tercüme ettirildiğini ifade etmiştir. Batının İslam dinini ve İslam dininin tüm peygamberlere bakış açısını anlamalarına katkı sağlayan *Kısas-ı Enbiya*, Hazreti Âdem'den itibaren Hazreti Muhammed'e kadar peygamberlerin hayatını anlatan eserlerin genel adıdır. (Resim 5, 8) Çünkü bu adı taşıyan eserler genellikle Arapça, Farsça ve Türkçe olarak yazılmışlardır. Bu eserlerde peygamberler özellikleri ile geniş olarak anlatılmış, hayatları, yaptıkları işler, insanlığı aydınlatırken ve insanları Hakk'a ve doğruya çağırırken çektikleri sıkıntılara, gösterdikleri kerametlere yer verilmiştir. Böylece her peygamberin hayatı ayrı ayrı özellikleri ile anlatılmıştır. *Kısas-ı Enbiyâ* peygamberlerin kıssaları veya hikâyeleri demektir. Her peygamberin başından geçen haller bu eserde yer almıştır. Hazret-i Yakup ile hasret ve özlem, Hazret-i Yusuf ile gü-



حلى الحارت بن همام قال لهجت منذ أخضر أزارى
وبقل عذاري بان أجوب البراري على ظهور
المقاري الخيطورا وأسلك نارة غورا حتى فليت
المعالم والمجاهل وبلوت المنازل والمناهل وأدبت
السنايك والمناسم وأنصبت السوايز والسر واسم
فلما ملئت الأصحار وقد سنجى أدبى بصحار ملت
الى اختيار الثمار واختيار الملك السيار فنقلت
الى الله أساودى واستصحبته زادى ومن أودى
ركنت فيه ركوب جاد نادر عاذل لنفسه وعادى
فلما شرعنا فى القلعة ورغبنا الشرح للشرح سمعنا
من شاطئ البحر ساحر دحا اللؤلؤ سمعنا فوق
بأهل ذال الملك القوم المزججى فى البحر العظيم بقادى
العزير العليم هل أدلكم على تجارة تجمى من عدايب البحر
فقلنا له اقبسنا فارك أيضا الدليل كما يرشد الخليل
فقال استصحبون ابن سبيل زاده فى زبيل

153a
سنة 1211
ص 153

وطلد

4 / EL-MAKAMÂTÜ'L-HARİRİYYE
30 x 22,6 cm
Süleymaniye Kütüphanesi,
Esad Efendi 2916, 153b-154a

Müellifi el-Hariri-Kasım b. Alib.
Muhammed el-Basri olan el yazması
kitabın konusu Arap dili edebiyatıdır.
Dili arapça olup, 219 yapraklıdır.
Hattat Ebu Muhammed tarafından
15 satır nesih hat ile yazılmıştır.
Minyatörlü sayfaları vardır.

zellik, aşk ve hükümdarlık, Hazret-i Musa ile sihir ve çobanlık, Hazret-i Süleyman ile hükümdarlık ve elinin emeği ile geçinme, Hazret-i İbrahim ile cömertlik, Hazret-i Nuh ile gemi yapımı ve tufan, Hazret-i İsa ile babasız yaratılış ve ölüleri diriltme, Hazret-i Muhammed ile mirac ve gökleri seyredip gelme ve peygamberliğin son bulması gibi nice çeşit çeşit haller anlatılmıştır. Hatta İslam milletlerinin edebiyatlarında yalnız bir peygamberin hayatını anlatan *Yusuf ile Zelibâ*, *Halil-nâme* gibi eserler de yazılmıştır. Tanzimat edebiyatında *yeniliğin üç büyük mubarririnden* biri olan Ahmet Cevdet Paşa da bizde son olarak *Kıyas-ı Enbiyâ* adlı bir eser yazmıştır. İşte bu eserlerde, özellikle peygamberlerin insanüstü hallerini gösteren mucizeleri, bazı kavimlerin helak edilmeleri ibret olarak ortaya konmuştur.

Peygamber kıssaları anlatılırken *Tılsımlı Gömlek*'ten söz etmemek olmaz. Türk İslam Eserleri Müzesinde yer alan ve serginin konsepti içerisinde yer alan *Tılsımlı Gömlek*'in sıkıntı ve belalardan korunma durumu, bu şekilde ilâhî bir kaynağa da bağlanmıştır. Hazret-i Yusuf kuyunun içinde suya batarken imdadına Cebrail aleyhisselâm yetmişmiş ve yanında getirdiği gömleği ona giydirerek sıkıntı ve üzüntülerden kurtarmıştır. Yine Hazret-i İbrahim ateşe atılırken o sıkıntılı halde Cebrail gömlek getirerek giydirmiştir. Hazret-i Yakub'un gözleri yine bir gömlek sayesinde açılmıştır. Buradan hareketle tarikatlardaki fereci, hırka giyme âdeti ortaya çıkmıştır. Fereci, hırka giyen kişinin yine sıkıntılardan kurtulduğu inancı hâkimdir. Bütün bunlarda peygamberlerin hayatları ve onlarla ilgili hikâyeler öne çıkmaktadır. Çünkü onlar Allah tarafından insanlar iyiyeye, doğruya ve Hakk'a davet eden, insanların yararına olan şeyleri gösteren üstün ve seçilmiş kimselerdir. (Resim 12)

Peygamber kıssalarından sonra Hz. Muhammed'in hayatının minyatürlerle anlatıldığı *Siyer Nebi* eseri de sergimiz konsepti içerisinde değerlendirilmiştir. Çünkü İslam Medeniyeti resim sanatı yönü ile de diğer medeniyetlerin etkileşimi ile resim sanatını bütünü ile dışlamamış, toplumun fikri yapısına uygun bir şekilde kendine özgü bir anlayışla şekillendirmiştir. *Siyer Nebi* gibi dini konulu eserlerin bile hükümdarlarca resimlendirilmesinin istenmesi bu bakışın bir sonucudur. Bu eserlerde yer alan minyatürler farklı renk kompozisyonları ile diğer eserlere de öncülük etmişlerdir. *Siyer Nebi* Türk edebiyatında ilk defa 1383-1386





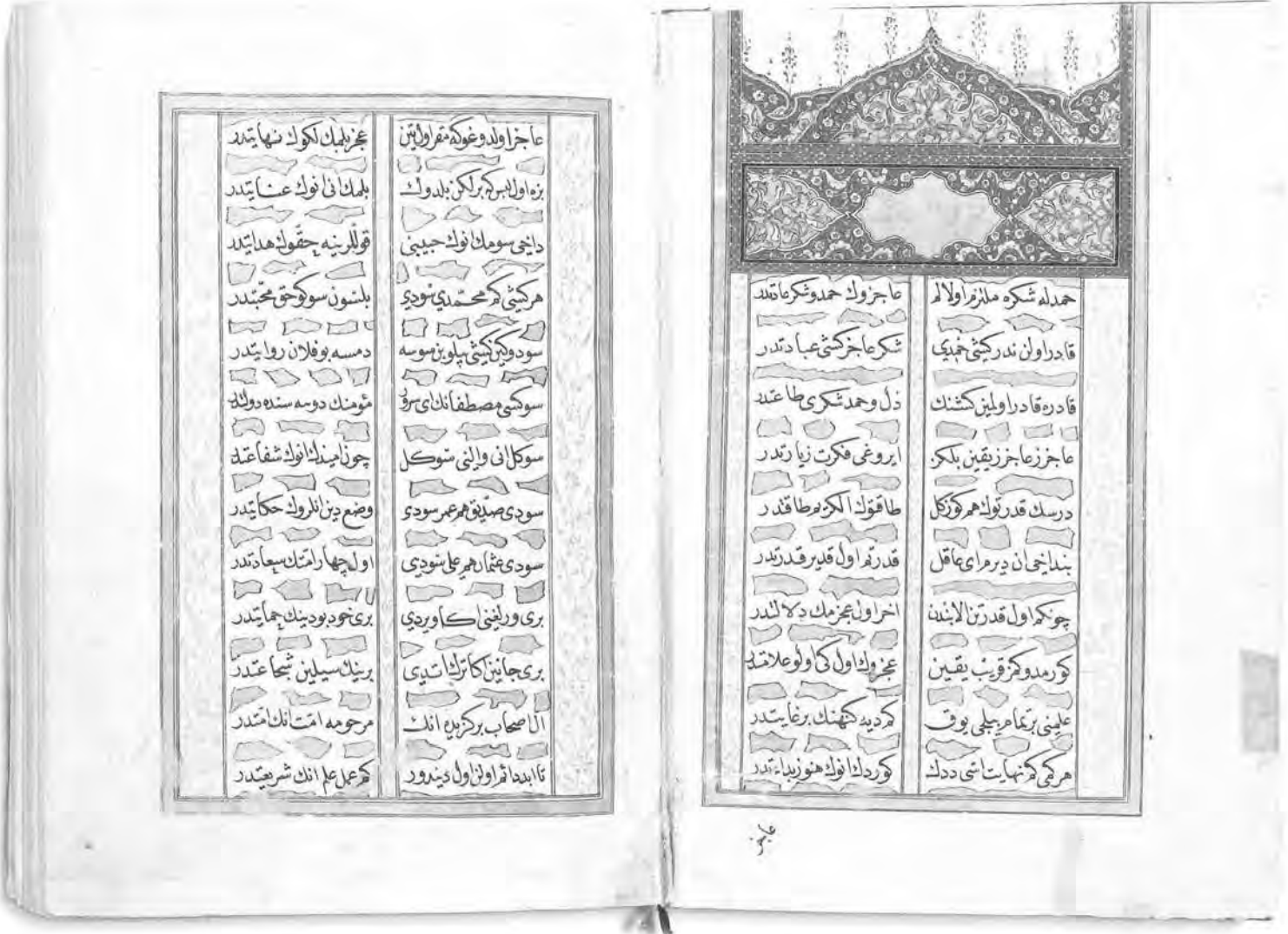
5 / KISAS-I ENBİYÂ

36,6 x 24 cm

Süleymaniye Kütüphanesi ,

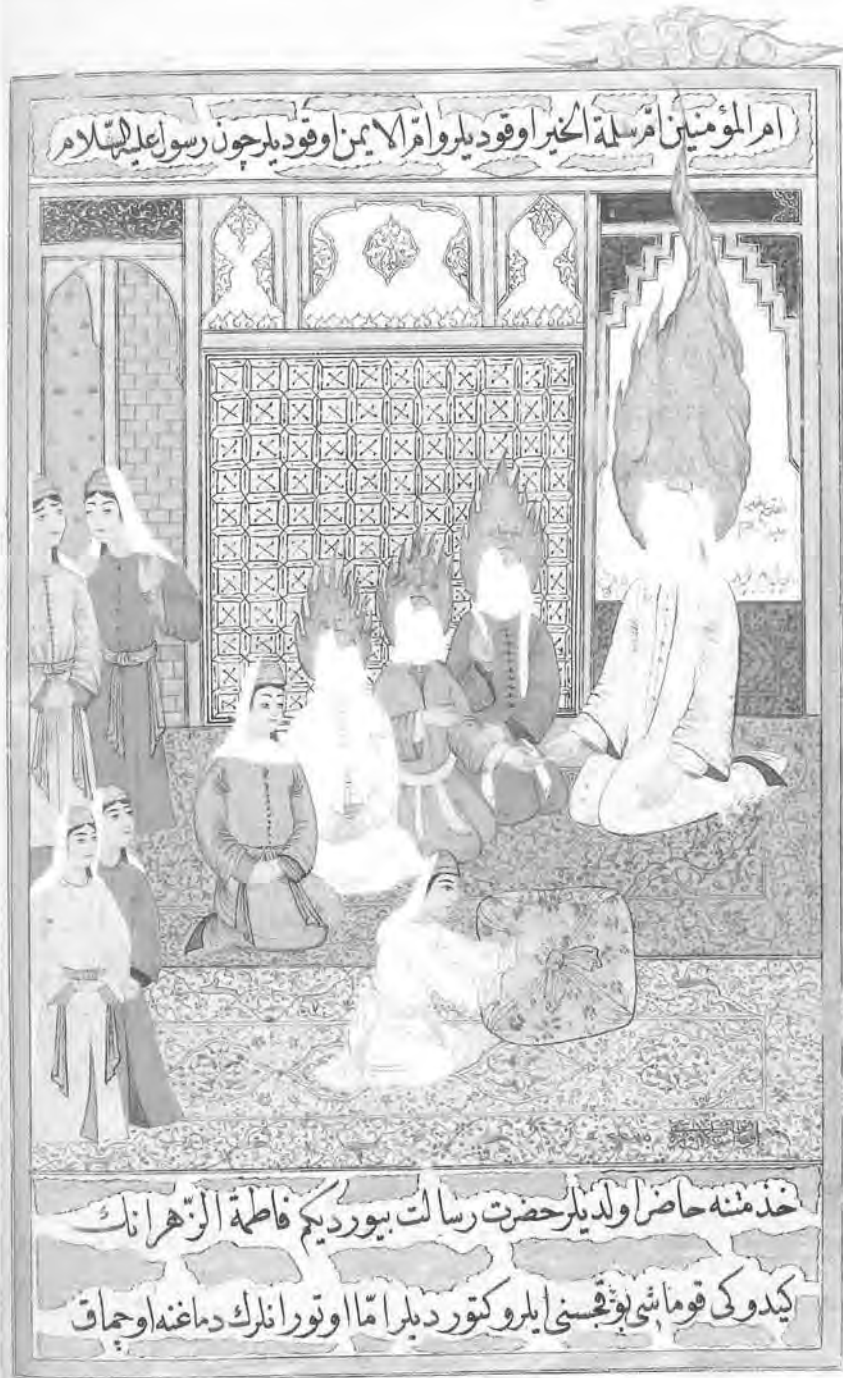
Hamidiye 980, 1b-2a

İslâm tarihi üzerine yazılmıştır.
Dili farsça olup, 173 yapaktır.
27 satır ta'lik hat ile yazılmıştır.



Siyah mürekkeple ve kalın nesih hat ile 13 satır Türkçe olarak yazılmıştır. Hz. Muhammed'in kızı Fatıma'nın doğumu ile başlar, Hz. Ali ile olan evliliği, Bedir ve Uhud Savaşları ve yapılan hazırlıklar, Hz. Hamza'nın ölümü, Hz. Muhammed'in mucizeleri diğer bahsedilen konulardır. Pertevniyal Vâlide Sultân Kütüphanesi'nden müzeye getirilmiştir. Müzehhibi Seyyid Süleymân Kâsım Paşa olan eserin minyatürlü sayfa sayısı 193'tür.

Siyah mürekkeple ve kalın nesih hat ile 13 satır Türkçe olarak yazılmıştır. Hz. Muhammed'in kızı Fatıma'nın doğumu ile başlar, Hz. Ali ile olan evliliği, Bedir ve Uhud Savaşları ve yapılan hazırlıklar, Hz. Hamza'nın ölümü, Hz. Muhammed'in mucizeleri diğer bahsedilen konulardır. Pertevniyal Vâlide Sultân Kütüphanesi'nden müzeye getirilmiştir. Müzehhibi Seyyid Süleymân Kâsım Paşa olan eserin minyatürlü sayfa sayısı 193'tür.



yılları arasında Erzurumlu Mustafa Darir tarafından, Mısır'da Mısır meliki Mansur Ali ve Sultan Berkuk zamanlarında yazılmıştır. Ancak Arap edebiyatında daha önceleri Vakıdı ve İbni Hişam (ö. 834) gibi zatlar peygamberin hayatını anlatan siyerler yazmışlardır. Böylece bu kimseler siyer yazmada önder ve örnek olmuşlardır. Türk edebiyatında şair Bakî ve Veysî gibi edebiyatçıların da siyerleri vardır. Siyer yazma geleneği son zamanlara kadar devam etmiştir. (Resim 6, 7)

Siyerleri kaynak olarak kullanan başka edebî eserler de karşımıza çıkar. *Mevlid* ve hilyeler böyle eserlerdir. *Mevlid*, anlam olarak doğum zamanı demektir. Peygamberimizin ve başka din büyüklerinin doğumunu anlatan eserlerin genel adıdır. Fakat daha çok Hazreti Muhammed'in hayatına yer veren, özellikle doğum, ölüm, sünnet, düğün ve daha başka toplum hayatında yer alan özel durumlarda mevlid okumak bir gelenek hâlinde sürüp gitmiştir. Türk edebiyatında yazılan ilk *Mevlid*, Süleyman Çelebi'nin 1409 yılında yazdığı *Vesiletü'n-necât* adlı eseridir. Ancak edebiyatımızda Süleyman Çelebi'den sonra diğer şairler tarafından başka mevlitler de yazılmıştır. Fakat bunların hiçbirisi Süleyman Çelebi'nin eseri kadar tesirli olmamıştır. O İslam milletleri içinde tek kalmış ve başlangıç olmakla beraber yeni açılımlar da getirmiştir. Başta Arnavutça, Boşnakça, Çerkesçe, Gürcüce, Kürtçe ve Arapça gibi dillere de tercüme edilmiş, böylece bütün İslam milletlerinde birlik, birliğin açılımında bir çokluğu da beraberinde getirmiştir. Hal böyle olunca *Mevlid*'in İslam milletlerinin hayatlarında önemli bir yer tuttuğunu da görürüz.

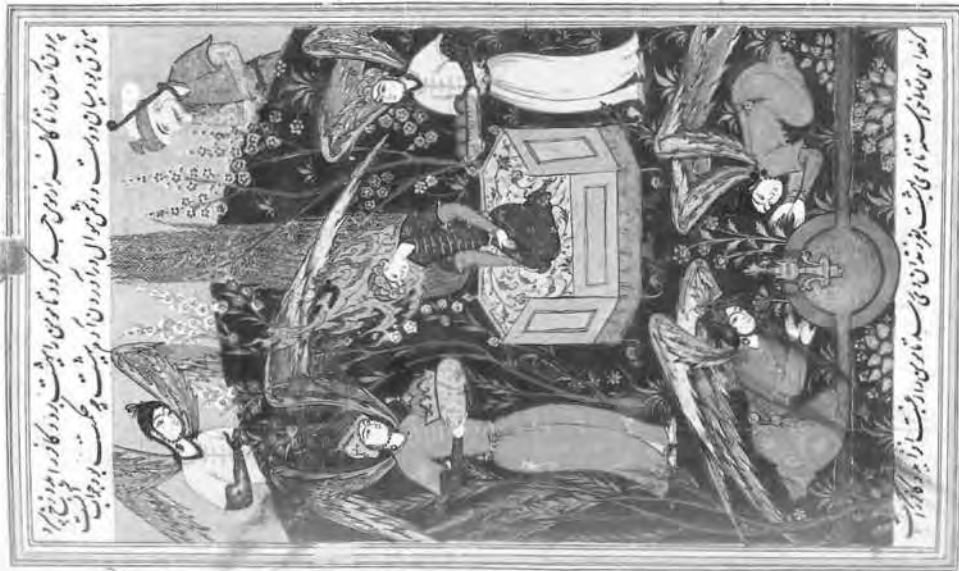
Yine siyerleri kaynak olarak kullanan bir başka edebî tür de hilyelerdir. Hazret-i Muhammed'in şahsını nasıl bir zat olduğunu bütün vücudunu, azalarını; gözünden, kaşından, saçından, el ve ayaklarından, göğsünden, dışından gülüşüne hal ve hareketlerine kadar anlatan eserlerin genel ismi *hilye* olarak adlandırılır. *Hilye-i Saadet: Kutlu hilye*, uğurlu hilye demektir. Peygamberimizi anlatan bu eserler Türk edebiyatında on altıncı yüzyıldan itibaren görülürler. Ancak bu şekildeki eserlerin yazımı günümüze kadar devam etmiştir. Bunların içinde en meşhuru Hakanî'nin (ö.1606) *Hilye-i Hakanî* adı ile anılan hilyesidir. Hilyeler kısa ve öz olarak levha haline de getirilmiştir. Bunlar da şemâil olarak kültürümüzde ve inancımızda yer almıştır. Şemâil ve hilyelerden başka olarak yine peygamberin miracını anlatan *miraçnâmeler*, de

bulunmaktadır. Ayrıca peygamberimiz için başka şiirler de yazılmıştır. Bu şiirler de İslâm milletlerinin edebiyatlarında *naat* olarak adlandırılmıştır. (Resim 11)

Yunus Emre, "Ortak Kültürel Miras" teması düşünüldüğünde belki de akla gelebilecek ilk isimdir. Çağın aşan birliktelik mesajı hâlâ birçok ülkede insanların dikkatini çekmektedir. Son zamanlarda İsrail'de Yunus Emre şiirlerindeki tasavvufi özelliklerin Yahudi mistisizmi ile etkileşimini araştıran çalışmalar gerçekleştirilmiş ve Yunus Emre şiirleri İbranice'ye çevrilmiştir. Evrensel mesajlar içeren edebi eserlerin medeniyetler arası etkileşime katkıları diğer eserlere nazaran çok daha fazladır. Mevlana ve Yunus gibi şahsiyetlerin eserleri, Türk İslâm kültürünün mirası olmalarının yanı sıra dünyanın ortak kültürel mirası haline gelmişlerdir. Bu yüzden Yunus Divanı'nın da sergide yer alması oldukça önemlidir.

Yunus'tan sonra edebiyatımızda gitgide divanlar çoğalmıştır. On beşinci yüzyıla geldiğimizde bu divanların sayısı beşi bulur. On beşinci yüzyılın şairleri içine Osmanlı padişahları da katılırlar. Fatih Sultan Mehmet bunların birincisidir. Oğlanları Şehzade Cem ile Sultan Bayezid'in de divanları vardır. Torunu Yavuz Sultan Selim divanını Farsça yazmıştır. Ancak Kanunî Sultan Süleyman'ın yazdığı *Muhibbî Divanı* Türk edebiyatında ayrı bir yer tutar. Kanunî kendisine kadar gelen bir zamanda padişah olarak dördüncü divanı yazmıştır. Bu divan şiirlerinin sayısı bakımından Türk edebiyatının ikinci divanıdır ve içinde iki bin civarında gazel vardır. İşte Muhibbî mahlasını kullanan şair padişah bu şiirlerinde peygamberimize de naatlar yazmıştır. (Resim 9) *Muhibbî Divanı* devrin sanatkarları tarafından süslenir. Bu yüzyılın en meşhur müzehhibi olan Karamemi bu divanı tezhip eder. Aslında Şahkulu'nun öğrencisi olan Karamemi zevk bakımından bazı teknik hususlar hariç, hocasına bağlı kalmamış ve süslemelerinde saf Türk zevkini ortaya koymuştur. Bu zevk ve marifet sayesinde Kanunî'nin nakışhanesinde baş usta olmuştur. Hakkında bilinenler pek az olan Karamemi *Kanunî Divanı*'nı padişahın ölümünden bir iki sene önce tezhip etmiştir. 1549 yılında nakışhanesinde baş usta iken oğlu olmak üzere 29 kişilik bir kadroya sahiptir. Kendisi ve arkadaşları nakkaşlık sanatına aşkla bağlı olan bu topluluk birlikte süslemeler yapmışlardır. Bunların sayısı bazen kırk biri bulmuştur. Birlikte yapılan süslemelerde sa-

دیوار بود خدای تعالی که بود در ازل که مونس از بخش و دین و مال شازاد بیشت دنیا دیده
چین سرفوت بودم تا که هر چه بدیدم تا که شکر بودم که کلمت کن بود که در شکران گفتند
گرفت که در توان یافت و کردار ما بیشتر از ادیان است بیشت ما را بود خدای تعالی
و بیله ای که آن که درخت سبب پروردگاری وی بود که خدای تعالی نیز در ما تخت آدم در آن
این درخت نهادند که در آن نمی گزید بود جواب که نیز که آدم هر اسلام چون در بیشت که هر
بیشت نیز بیشت برین چه چیز در این درخت ازین درخت بیاید گفت ما را خدای تعالی
هر بخش ما خدای تعالی گفت از این شیدم و لیکن نوزی گفت هر گفت که بیشت ازین
که همان که همان چو نیش گزندان نمی بود که گفت نوز چون آدم هر اسلام در بیشت
دل که در بیشت بود که در بیشت نیز نیش در این بیشت بیشت زلت کرای آدم ایچا
کدی که در این بیشت بود که در بیشت بر روزین و صد نوز عجمی بیشت نایب ازیم
تا خلق بداند که من که در بیشت سوانی دیوان بود که در شکران گفتند که بیشت جایی ما گفت
در زمین جایی خدای تعالی خدای تعالی که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت
من بود بیشت سبب بیشت تا که بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت
بداند که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت
بدان سبب بود که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت
و خواهد سبب بیشت چون بیشت خدای تعالی من که در بیشت که در بیشت که در بیشت
و هر که بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت
که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت
را گفت هر چه بیشت بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت
هر که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت
من این دل ندادم و لیکن دلالت که بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت که در بیشت

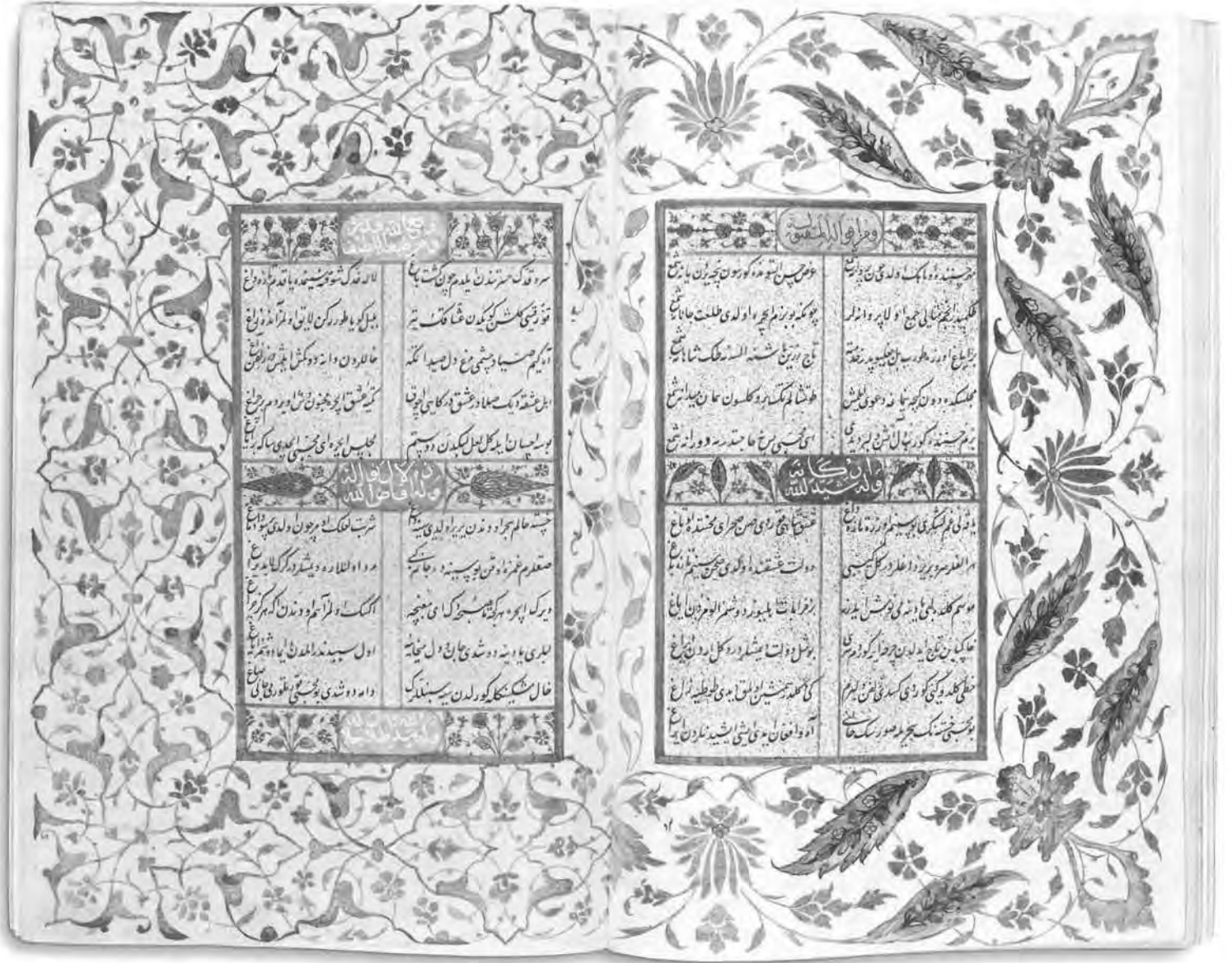


8 / KISAS-1 ENBIYÂ

36,6 x 24 cm

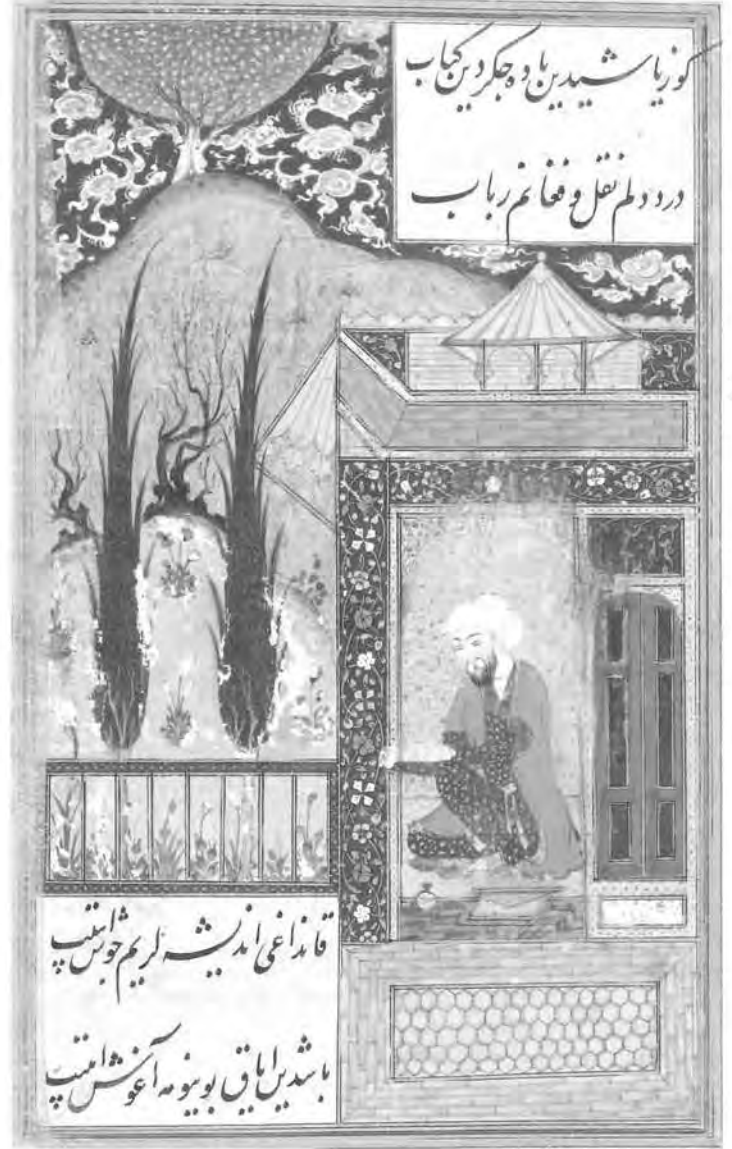
Süleymaniye Kütüphanesi,
Hamidiye 980, 9b-10a

İslâm tarihi üzerine yazılmıştır.
Dili farsça olup, 173 yapraktır.
27 satır ta'lik hat ile yazılmıştır.



9 / DİVÂN-I MUHİBBÎ
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi,
Nadir Eserler Bölümü, T 5467, 172b-173a

Kânûnî Sultân Süleymân'ın
Muhibbî mahlasıyla yazdığı şüerleri içeren
eserin tezhipleri Karamemi tarafından
yapılmıştır.



10 / MAHZENÜ'L-ESRÂR TERCÜMESİ

24 x 17 cm

Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi

Koleksiyonu, A.E.Manzum 951, 5b-11b

Müellifi Ebû Muhammed Nizâmüddîn Nizâmî-i
Gencevî, eserin tercümesi Mir Haydar Meczûb
yapılmıştır. Konusu tasavvuf olan eser,

39+(2) varaktan oluşup 9 adet minyatır içermektedir.

natkârlar isim ve imza kullanmamışlardır. Mehmed Karamemi olarak da ismine rastlanan bu baş usta tezhibini yaptığı *Mubibbî Divanı*'nın nakışları arasında kendine yer bulmuş ve imzasını atmıştır. Ancak mezarının nerede olduğu belli değildir. İsmi padişahla birlikte *Mubibbî Divanı*'nda asırlar aşarak gelmiş ve bundan sonra da devam edecektir. Yerine göre bir ressam, bir kompozitör, bir müzehhip olan Karamemi'nin zevki devrindeki ve kendisinden sonra gelen ustalar tarafından devam ettirilmiştir. Onun Türk süsleme sanatında büyük ve sarsılmaz bir yeri vardır. Böylece *Mubibbî Divanı*'nın cildinden yapraklarına varıncaya kadar nefis nüshalan görülür. On altıncı yüzyıl hemen her alanda olduğu gibi ciltte, tezhip ve süslemede de dikkat çeken, üstünlük gösteren bir devirdir. Başka şairlerin eserleri de bundan nasibini almıştır.

Türk şairlerinden başka, eski edebiyatımızda az da olsa batılı şairler tarafından da divanlar yazılmıştır. Bunlardan biri aslen Fransız olan şair Carla Vernet'dir. Küçük yaşta şiir yazmaya başlamış, Fransızca, İtalyanca, Farsça, Türkçe şiirler yazmıştır. Sultan Abdülmecid Han'a yazdığı bir kaside ile dikkat çekmiş ve İstanbul'a gelmiştir. O İstanbul'a geldiği zaman Abdülhak Hâmid yedi yaşında bir çocuktur. Biz onu daha çok Abdülhak Hâmid'in verdiği bilgilerle tanırız. Hâmid onun hakkında şunları söyler: *Şarl Verne zavallısını yedi yaşında bir çocuk nasıl bilirse ben öyle bilirim. Bebek'teki yalıda şimdi yerinde hatıralar dolaşan o bahire-i efsanevîde bağçeye nazır bir hücresi var idi; onu sonra bocam Babaeddin Efendi işgal etmiş idi. Ve ben o odada ders alırdım. Şarl Verne'nin elinde bir şeyler taşıyarak kabve ocağına gittiğini görür, ve o şeylerin şukulata takımı olduğunu uşaklardan işitir idim. Çocukluktan gençliğe intikal ettiğim zamanlarda Şarl Verne'nin bir divanı elime geçmiş idi, bilmem nerede basılmış. Fakat ben işte o zaman büyümüşüm. Şarl Verne'yi çocuk buluyordum. Pederimle Tabran'a gittiğim zaman Şarl Verne'nin İran'a ziyaret ettiğini ve daha sonra, bilmem hangi memleketten, genç yaşta abirete gittiğini işitmiş idik. Kendi gibi şiirleri de pek genç idi. Yaşamış olsa yetişecekti diyebilirim. Şüpbe yok ki unfuwân-ı şebâbında gâib oluşuna teessüf olunur.* Farsça ve Türkçe şiirler yazan Verne, 24 yaşlarında vefat etmiştir. Sultan Abdülmecid Han'a kaside yazan bu şair Türkçeye bir divan kazandırmıştır. *Verne Divanı* bu bakımdan dikkat çeker. (Resim 14)



11 / HILYE-İ SA'ÂDET

H.1192/ 1778-79.

51 x 40 cm

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2758

Eser, Mehmed Zühdi ketebeli olup,
Mihrisâh Sultan Türbesi'nden
(Eyüp) getirilmiştir.





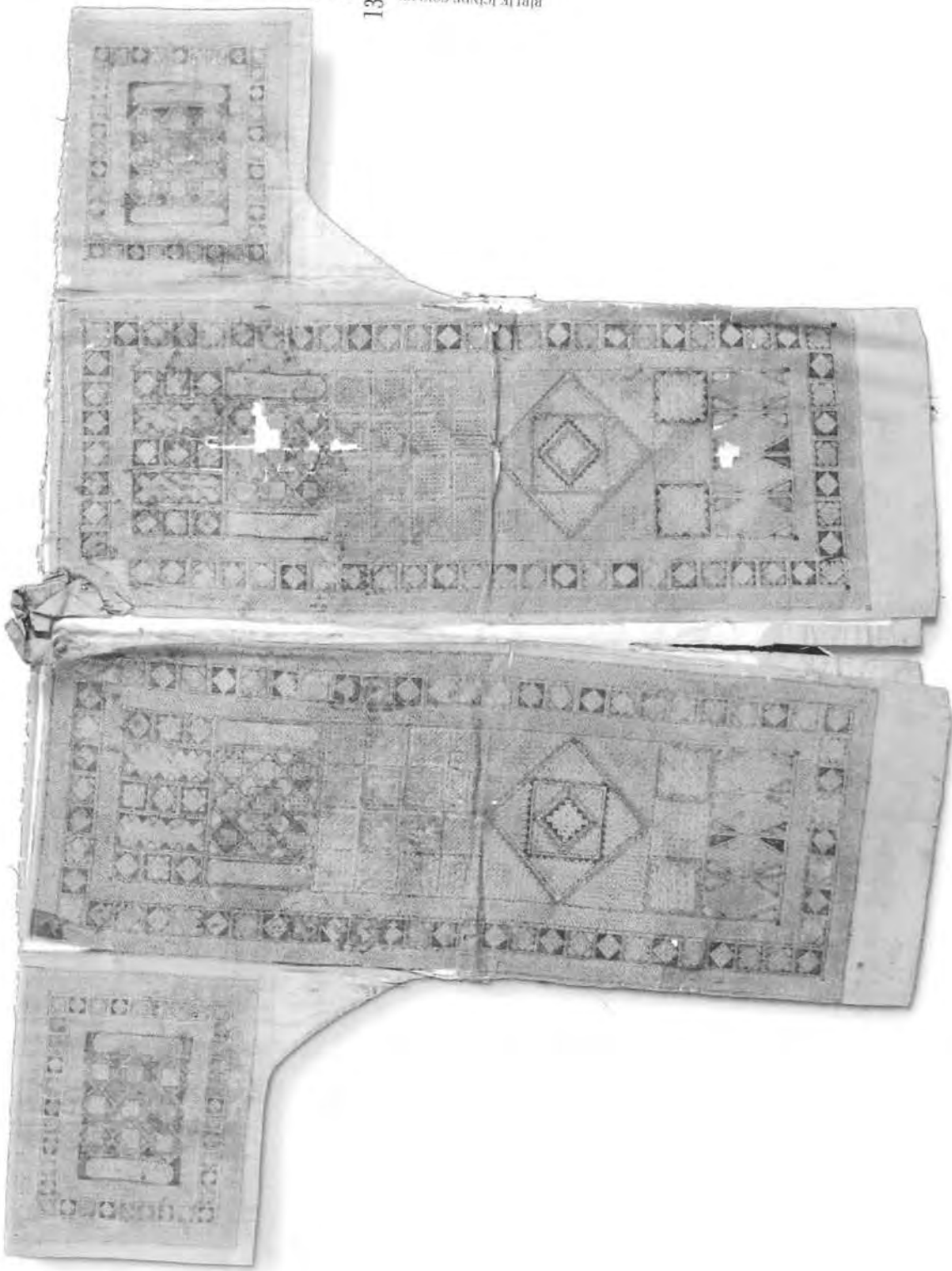
12 / TILSIMLI GÖMLEK

Osmanlı, 16-17. Yüzyıl,

100 x 120 cm

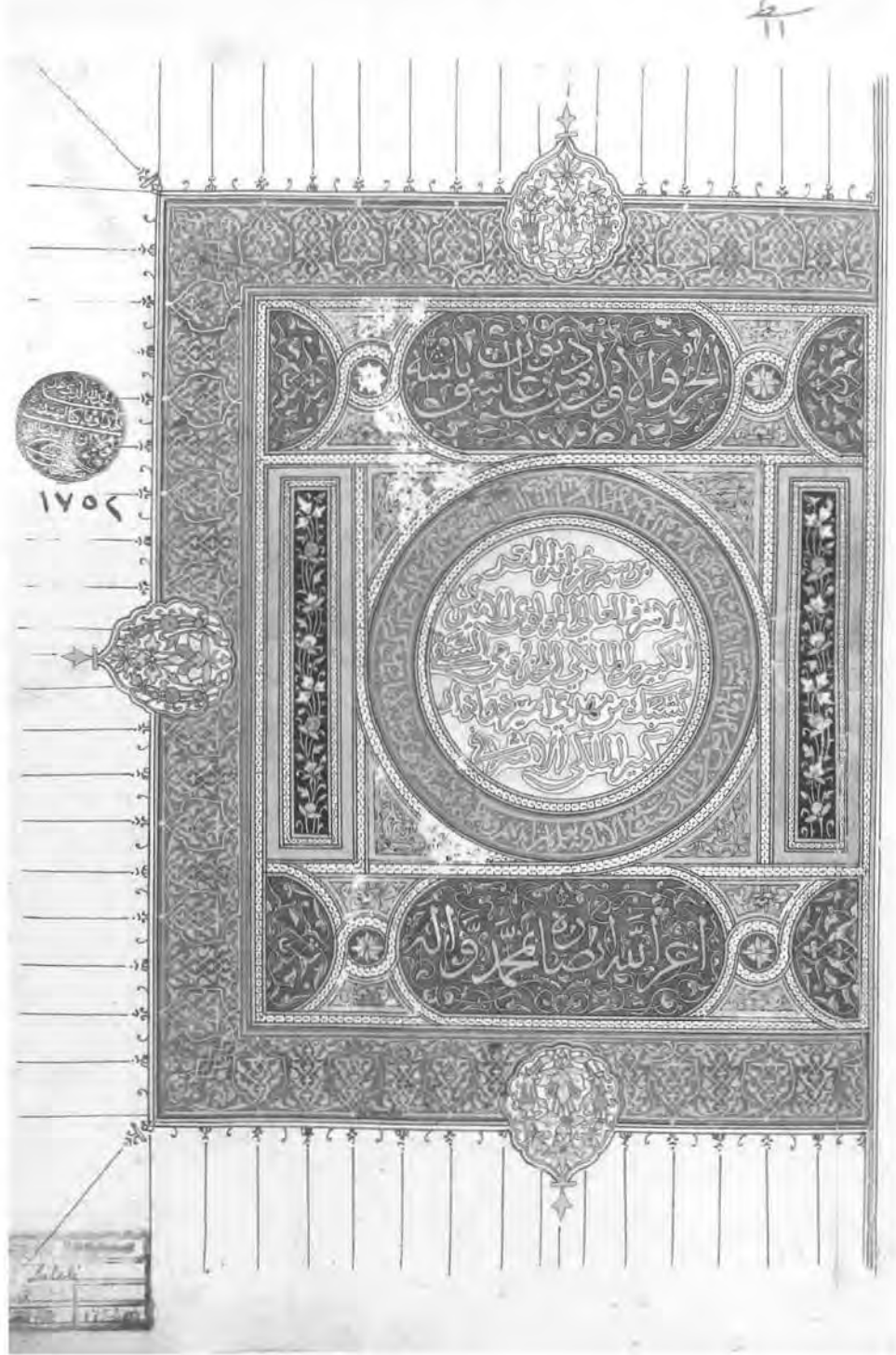
Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 539

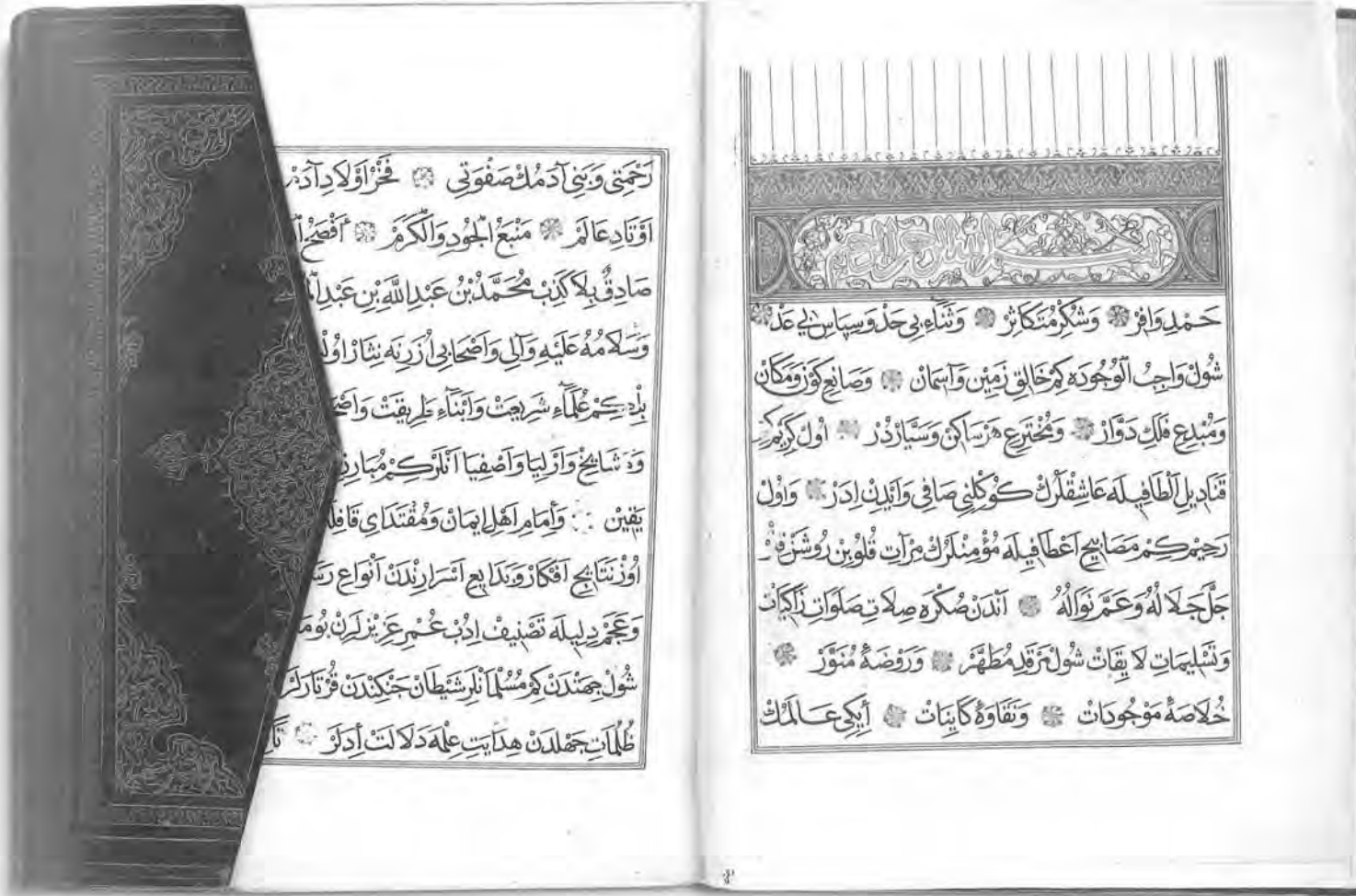
Tılsımlı gömlek kiŐiyi hastalıklara, düŐmandan gelecek tehlikelere ve her türlü kötülüğe karŐı koruyan ve efsunlarla zırhlanmış olduğuna inanılan bir giysidir. Pamuk ve ipekle dokunan kumaŐ üzerinde ayetler ve dualar iŐlenmiŐtir. GömleĐin arka tarafında ise boya ile karanfil, lale ve yaprak motifleri iŐlenmiŐtir. Bursa'da Yıldırım Bayezid Türbesi'nden getirilmiştir.





Türk edebiyatı kendi öz kaynağından beslenerek geliştiği gibi girip çıktığı medeniyetlerden ve komşu bulunduğu veya iç içe yaşadığı milletlerin edebiyatlarından da faydalanmıştır. Hatta Nizami gibi Türk asıllı olan şairlerin bazıları da şiirlerini Farsça olarak yazmışlardır. Bu durum daha sonra da devam etmiştir. İşte Genceli Nizami olarak bilinen Cemaleddin Ebu Muhammed İlyas (1150-1204), İslami edebiyat içinde hamse yazan ilk şairlerdendir. *Hamse*, beş mesneviden oluşan eserlerinin tamamına verilen isimdir. Böylece hamsede birlik, mesnevilerde çokluk vardır. *Mabzenü'l-esar*'dan başka Nizami'nin *Leylâ vü Mecnûn*, *Hüsrev ü Şîrin*, *Heft Peyker* ve *İskendernâme* adlarında dört mesnevisi daha vardır. Bunların hepsi *Penç Genc*, "beş hazine" olarak da adlandırılmıştır. Nizami'nin ayrıca bir de divanı vardı. Nizami'nin eserleri, özellikle mesnevileri Türk edebiyatında önemli yer tutarlar. Bu mesneviler XIV. yüzyıldan itibaren Türkçeye tercüme edilmeye başlanır. Bunlardan ilk tercüme edilen eser *Hüsrev ü Şirin*'dir. Bu eseri XIV. yüzyılda Kutup ve Fahri, XV. yüzyılda da meşhur şair Germiyanlı Şeyhi manzum olarak tercüme etmişlerdir. Ancak Kutub'un eseri Harezmi Türkçesi ile yazılmıştır. *İskendernâme* ise, Ahmedî (ö.1413) ve Ali Şir Nevai (1441-1501) tarafından şiir şeklinde çevrilmiştir.





Mesnevi türü Türk edebiyatında Nizâmî'den önce Yusuf Has Hacib'in 1068 yılında yazdığı *Kutadgu Bilig* ile başlar. Bu eser edebiyatımızın ilk mesnevisidir. Daha sonraları Anadolu'da başlayan Türk edebiyatında özellikle on dördüncü yüzyılda gelişmeye başlar. Yunus Emre, Gülşehrî, Âşık Paşa on dördüncü yüzyılın ilk otuz senesi içerisinde mesnevi sahibi olan şairlerdendir. Bunlardan Âşık Paşa'nın yazdığı *Garib-nâme* eşine rastlanmayan hencesî bir mesnevidir. Âşık Paşa tarafından 1330 yılında yazılan eser on bölümdür. Her bölümde on kıssa anlatılır. Ancak Âşık Paşa (1272-1332) eserinin birinci bölümünde birlik fikrini işler. İkinci bölü-

lümde yer ve gök gibi ikili olanları, üçüncü bölümde üçlü olanları, dördüncü bölümde dörterli, beşinci bölümde beş olmak üzere onuncu bölümde de on adedi ile ilgili hususları anlatır. Böylece birlikten çokluğa açılan *Garib-nâme* ufku geniş bir eserdir. Tabiat ve kâinat bu eserde seyredilmektedir. Şair eserini hayatı boyunca gözlemlediği varlıkları ayırmış onları on bölüm hâlinde anlatmıştır. Böyle olmasına rağmen 10613 beyiti bulunan eserde beş yüz elliden fazla konu anlatılmıştır. Bu yönü ile eserin şaşırtıcı, hayrete düşürücü bir tarafı vardır. Onun için şair Âşık Paşa ona, "acayıp ve garip, orijinal buluşları anlatan şaşırtıcı eser"

13 / İFÂZATÜ'L-ENVÂR

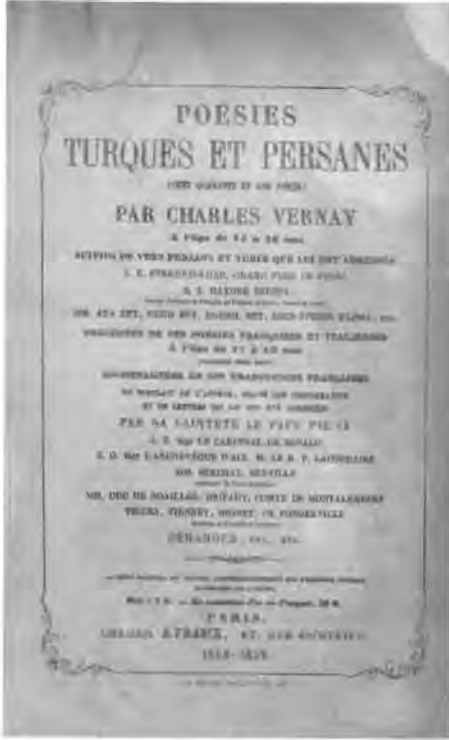
H.708/ 1308,

16,5 x 11,5 cm

Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli 752, 1b-2a

Müellifi Sa'deddin ed-Dihlevî Abdullâh b. Abdülkerîm olan el yazması kitabın konusu kelâmdir.

Dili Arapça olup, 110 yapraktır.



14 / DİVÂN

Baskı, Paris, 1858,
25,5 x 16,5 cm

Millet Yazma Eser Kütüphanesi
Ali Emiri Efendi Koleksiyonu, A.E.Mnz 493

Müellifi Şarl Verne olan eser 112 sayfadır.
Sırtı bez, yüzü kağıt kaplı cildi vardır.
Eserin yazıları yaldızlıdır.

anlamına gelen *Garib-nâme* adını vermiştir. Bu eser 2000 yılında, ikisi özgün cilt olmak üzere, Türk Dil Kurumu tarafından, altı cilt olarak yayımlanmıştır. (*Resim 13*) Hamse yazma durumu Türk edebiyatında da devam etmiştir. Genceli Nizâmî nasıl Fars edebiyatında ilk hamse sahibiyse, Ali Şir Nevâî de Türk edebiyatında ilk hamse yazardır. *Hamse-i Nevâî* veya *Nevâî'nin Hamsesi* beş mesneviden meydana gelmiştir. Bunlar *Ferhad u Şîrin*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Lisânü'l-tayr*, *Sedd-i İskenderî* ve *Seb'a-i seyâyere* adını taşırlar. *Hamse-i Nevâî* Türk edebiyatında beş mesneviden meydana gelen ilk büyük eser ve hamse olmasından dolayı önemlidir. Nevâî eserlerini Çağatayca adı ile de anılan Doğu Türkçesi ile yazmıştır. (*Resim 10*)

Ayrıca nesir sahasında Türkçenin Farsçaya üstünlüğünü anlatan *Mubakemetü'l-lugateyn* adlı eseri vardır. *Mecâlisü'n-nefâis* adlı eseri yine Türkçe yazılmış ilk şairler tezkiresidir. *Nesâyimü'l-mahabbe* ise bir nevi evliyalar tezkiresidir. Bunların yanında Nevâî'nin, insan hayatının paralelinde,

Küçüklüğün (çocukluğun) gariplikleri, gençliğin nâdireleri, orta yaşın güzelliği, ibtiyârîğim faydaları anlamlarına gelen dört de divanı bulunmaktadır. Bunlar; *Garaibü's-sıgar*, *Nevâdirü'ş-şebâh*, *Bedâyü'l-usat* ve *Fevâidü'l-kiber* adını taşırlar.

Çocukluğu Herat, Semerkant ve Buhara gibi kültür ve ilim merkezlerinde geçen Nevâî edebiyatın her sahasında eser vermiş Türkçenin küçüklükten beri âşıkı olan bir şair ve yazardır. Eserlerini milli bir şuurla işlemiştir. Ubeydullah-ı Ahrar, Sadeddin-i Kâşgarî ve Abdurrahman Cami gibi büyüklerin onun yetişmesinde büyük rolü vardır. Babasının devlet adamlarına ve padişahlara yakınlığı sebebi ile, Hüseyin-i Baykara'nın çocukluk arkadaşı olmuştur. Hüseyin-i Baykara hükümdar olunca ona devlet işlerinde danışman ve vezir olarak görev vermiştir. Nevâî her şeyden önce Türkçenin âşıkı idi. Bu âşk onu Türk edebiyatına yaptığı hizmette sultan derecesine yükselterek, edebiyatımızın daima parlayacak ve yol gösterecek bir yıldızı durumuna getirmiştir.

Yine aynı devirde yaşayan ve *Süleymânâme* adlı eseri ile şöhret bulan Firdevsi-i Tavîl, Uzun Firdevsî gibi adlarla anılan Firdevsî-i Rumî İran ve Türk Mitolojisine ait motifleri kullanarak bu iki kültüre ait motifleri eserinde sunmuş ayrıca İslam öncesi Türk kültürüne ait destanlardan ilham alarak Türk ve İslam sentezini oluşturan bir eser meydana getirmiştir.

Fatih Sultan Mehmet, II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim zamanlarında yaşayan Firdevsî *Süleymannâmê*'sini Fatih'in emri ile yazmaya başlamış ve ilk altı cildini yazarak padişaha teslim edince, padişah, eserin yedinci cildini yazmasını istemişse de ömrü vefa etmemiştir. Fatih'in ölümü üzerine Sultan Bayezid eseri yazmaya devam etmesini istemiştir. Bunun üzerine *Süleymannâmê*'nin seksen cildine kadar olan kısmını yazar ve padişaha teslim eder. Bu padişah da ölünce eserin geriye kalan 81. ve 82. ciltlerini Yavuz Sultan Selim zamanında kaleme alır. Ancak bu ciltlerin bazıları kayıp olduğu gibi eserin tamamı da bir kütüphanede mevcut değildir. Yazının *Süleymannâmê*'den başka, bilinen on dört eseri daha bulunmaktadır. 1451 yılında doğan Firdevsî-i Rumî'nin ölüm tarihi bilinmemektedir. Fakat şairin Yavuz Sultan Selim zamanında öldüğü bir gerçektir. Sergide yer alan *Süleymannâmê*, Millet Kütüphanesi 317 numarada kayıtlı olup, eserin 81. cildir. (*Resim 13*)

Dil, kültürel etkileşimin en önemli araçların-

